

news letter

Nečekejme v Egyptě období sametové revoluce

Jiří Weigl:
Nečekejme v Egyptě období sametové revoluce

Miroslav Macek:
Rozpad OF – 20 let poté

Václav Klaus:
Poznámky k české a srbské transformaci

Milan Kundera:
Dvojí duch roku 1968

Marek Loužek:
Seminář o Ronaldu Reaganovi

Martin Slaný:
Recenze – R. G. Rajan: Zlomové linie

Jiří Weigl
kancléř prezidenta republiky,
ekonom a arabista

Píši tento komentář v době, kdy masové demonstrace a násilnosti v Egyptě zatím dosavadní režim prezidenta Mubaraka nesvrhly a příliš mnoho otázek ohledně budoucnosti této země zůstává otevřených. Přesto však to, co se dosud událo, vybízí k zamýšlení a zhodnocení.

Masy Egyptanů vyšly do ulic Káhiry a dalších egyptských měst nečekaně a pod vnějším impulzem. Nejedná se o hladové bouře, které se dříve tu a tam v některých oblastech Egypta vyskytly. Nejedná se ani o organizované vystoupení islamistů, kteří dříve občas vyvolali násilné střety. Současné masové demonstrace vznikly spontánně v reakci na pád autokratického režimu v jiné arabské zemi – Tunisku. A od počátku probíhají pod radikálními politickými hesly proti dlouholetému vládnoucímu režimu. Jsou evidentně spontánní, nemají žádnou vůdčí politickou sílu ani osobnost. Zdá se, že dosavadní slabá světská i silná islamistická opozice jsou jimi poněkud zaskočený a pouze reagují.

Síla lidu se probouzí

Zaskočen je i okolní svět, obávající se hrozící nestability v klíčové zemi arabského světa i horkého regionu Blízkého východu. Západní politikové i veřejnost se zmiňují mezi na odiv dávanými

sympatiemi k demonstrantům bouřícím se proti tyranii a požadujícím svobodu, tak snadno zdálky vyvolávajícím vzpomínky na jásavou éru pádu komunistických totalit ve východní Evropě, a logickými obavami. Realisté a po-

Současné události nemají v egyptské historii precedens.

litičtí strategové se děsí vlivu možného pádu prozápadního Mubarakova režimu na blízkovýchodní konflikt, situaci v arabském a muslimském světě vůbec a dopadů nestability v této strategicky klíčové zemi na světovou ekonomiku.

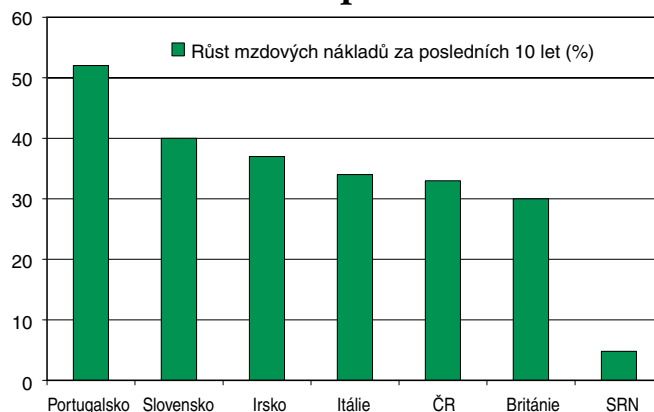
Přestože vše dosud zůstává otevřené, troufám si tvrdit, že ať nakonec vývoj bude jaký-

koliv, nic v Egyptě nezůstane stejné. Současné události nemají v egyptské historii precedens. Egypt byl po dlouhá tisíciletí zemí rolníků, jimž po faraonském období postupně vládli Peršané, Řekové, Římané, Byzantinci, Arabové, mamlúci, osmanští Turci, Francouzi, Britové a nakonec v roce 1952 svrhla na Británii závislý královský režim armáda, diktatura jejíhož velení trvá dosud. Obyvatelstvo bylo až dosud převážně pasivním objektem této historie, která probíhala jakoby nad ním a mimo ně.

I v moderní době byla politika a řízení věcí veřejných záležitostí úzce vzdělané, bohaté, značně uzavřené a často kosmopolitní elity, mezi níž měl obyčejný Egyptan kromě kariéry v armádě malou šanci proniknout. Právě z toho pramení síla islamistické opozice - Muslimského bratrstva a jeho odnoží - jako ideového proudu a organizační struktury daleko bližší prostým

ÚNOROVÝ GRAF CEPU

Cena práce

Pramen: Eurostat, 2010

lidem, jejich myšlenkovému světu, tradicím, představám a životu.

Dnes poprvé v historii vychází hybná síla politického dění a iniciátor změn z ono-

Egyptská situace je na hony vzdálená evropským poměrům, které známe a máme tendenci si ji s nimi ztotožnit.

ho doposud pasivního lidu, je mimo armádu a do značné míry i mimo zavedené elity. Je to jasné potvrzení změn, jimiž egyptská společnost prošla za poslední desetiletí, důkaz v části společnosti počínající-

ho aktivního občanského vědomí, které chce promlouvat do věcí veřejných. To zní sice na první pohled optimisticky, ale egyptská situace je na hony vzdálená evropským poměrům, které známe a máme tendenci si ji s nimi ztotožnit.

Klamavé iluze

Spontánní živelná lidová revoluce může svrhnout starý režim, avšak tím, že do politického dění vtáhne milionové masy s roztržštěnými zájmy, představami a prioritami, otevírá před sebou relativně dlouhé období nestability, v němž se bude bojovat o charakter nového režimu. Vzhledem k nízké úrovni

vzdělání a materiálního standardu mas je zajištěno zázemí pro silné radikální politické proudy a tendence.

Cesta ke svobodné a demokratické společnosti v Egyptě, o níž dnes na Západě mnozí tak rádi hovoří, bude ještě velmi dlouhá a složitá.

Egyptská revoluce, zvítězili, má proto podle mého názoru šanci podobat se spíše než východoevropskému sametu roku 1989 velkým a tragickým revolucím, jako byly francouzská, ruská nebo iránská, které naděje, touhy a ilu-

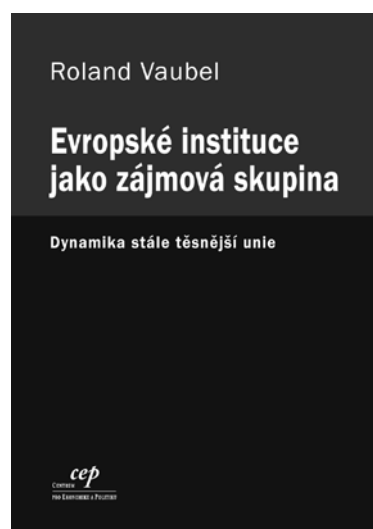
ze nadšených zástupců přetavily v krvavých peripetiích do nové diktatury, v mnohém děsivější a horší než starý režim.

Pokud se armáda pokusí předejít tomuto vývoji změnou režimu v nějakém liberálnějším duchu, bude stejně pod tlakem sil, které ji k tomu dotlačily, a režim i poměry v Egyptě budou mít ke stabilitě daleko.

Jsem proto přesvědčen, že iluze nejsou na místě, že cesta ke svobodné a demokratické společnosti v Egyptě, o níž dnes na Západě mnozí tak rádi hovoří, bude ještě velmi dlouhá a složitá.

MF Dnes 3.2.2011

NABÍZÍME

CEP nabízí knihu „Evropské instituce jako zájmová skupina“ od profesora ekonomie na Univerzitě v Mannheimu **Rolanda Vaubela**. První část zkoumá hybné síly centralizace. Druhá část analyzuje Evropskou komisi. Třetí část rozebírá Evropský parlament. Čtvrtá část diskutuje Radu. Pátá část se zabývá Evropským soudním dvorem. Šestá část zkoumá Lisabonskou smlouvu a její alternativu. Sedmá část klade otázku, jak EU reformovat. Knihu přeložil **Jiří Brodský**. Předmluvu ke knize napsal prezident **Václav Klaus**.

75 stran, 100 Kč.

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí publikaci **Václava Klause** „Co je evropeismus“ (CEP 2006). Prezident analyzuje evropeismus jako konglomerát idejí, zkoumá politicko-ekonomickou (či sociální) dimenzi evropeismu, evropeistické pojetí způsobu evropského integrování, evropeistické pojetí svobody, demokracie a společnosti a evropeistické chápání zahraniční politiky a mezinárodních vztahů. Publikace by

neměla chybět v knihovně žádného zájemce o evropskou integraci.

20 stran, 30 Kč.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

NABÍZÍME

CEP nabízí publikaci

Globální oteplování – fakta místo mýtů

vycházející z manuálu National Center for Policy Analysis v Dallasu, USA. Materiál nabízí v kostce základní fakta a mýty o globálních změnách klimatu.

- První část přináší stručnou historii globálního oteplování.
- Druhá část zkoumá důsledky současného oteplování.
- Třetí část se ptá, zda a jak reagovat na globální oteplování.

Fascinující souhrn překvapivých dat, čísel, grafů, které vyvracejí běžné představy o globálních změnách klimatu. Předmluvu napsal Václav Klaus.

Cena: 70 Kč, 40 stran.

**objednávky na www.cepin.cz
tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz**

Rozpad Občanského fóra – 20 let poté

Miroslav Macek
bývalý místopředseda ODS

Celoživotně tvrdím, že paměti přímých účastníků vždy dokonale vystihují „jak to nebylo“ a nikdy „jak to skutečně bylo“, neboť dobrý cestopis také nemůže napsat domorodec, ale ten, kdo se krajinou jen mihnul a nemá tedy „zaujaté“ oči a hlavu plnou osobních emocí. Nicméně jsem vzpomínku na Občanské fórum u příležitosti dvacátého výročí jeho vzniku slíbil a tak mi nezbyvá než slib splnit. Budou to ovšem, jak shora řečeno a zdůrazněno, vzpomínky zaujaté a zcela neobjektivní...

První vzpomínka

Moje první vzpomínka patří prvopočátku Občanského fóra, které tak krásně a s patřičnou mírou patosu definoval Tomáš Hradílek na jednom z prvních severomoravských mítinků: „Ptáte se, co je to OF, kdo je to OF. Ale to jsme přece my všichni!“

No, samozřejmě tomu tak nebylo, i když se v listopadu 1989 do změny systému pustil početný a podivuhodný konglomerát lidí: antikomunisté, kteří chtěli co nejrychlejší pád nenáviděného režimu a potrestání největších bolševických grázlů; umírněnější lidé, kterým sice režim také nevoněl, ale spokojili by se s odchodem KSČ „od války“ a sem tam s nějakou tou doprovodnou fackou; velká skupina lidí, která měla před očima Neckermannův katalog a chtěla neckermannovský život, aniž by se ovšem v jejich životě cokoliv jiného změnilo; osmašedesátníci, nadřzení ihned navázat na „jaro 1968“ a dostat se zase k moci; další bývalí komunisté, toužící tu navázat na šikovský nový ekonomický systém, tu mesiášsky vymýšlet nové třetí cesty, které přesvědčí zbytek světa o socialistickém Fénixovi, vstávajícím opět z popela; také drobní komunisté, kterým se nelíbil Husákův „smrádek,

ale teploučko“ a snili o tom, že konečně přijdou do funkcí ti správní lidé a vše se napraví jako mávnutím kouzelného proutku; chartisté, vidící příležitost ujmout se vlády; a také spousta estébáků z důvodů přežití a snahy zavděčit se novým pánům. Samozřejmě, že tyto skupiny nebyly vyhraněné a vzájemně se leckde více či méně prolínaly.

Jak vidíte, gen rozkladu mělo Občanské fórum v sobě již od svého vzniku, neboť šlo o vznik „proti něčemu“ a počátek zániku pak zákonitě nastal s prvním střetem „pro co“.

Druhá vzpomínka

Další vzpomínka patří legendárnímu Špalíčku konce roku 1989. Takový organizační chaos a zmatek totiž jeden aby pohledal a nebýt stovek a tisíců dobrovolníků po celé republice, kteří měli schopnost se zorganizovat sami a vytvářet efektivní tlak a pocit nejistoty a strachu u místních komunistů, odpor starého režimu by byl zřejmě mnohem houževnatější.

Proto také většina příznivců, podporovatelů a aktivních členů OF velmi nelibě nesla jarní Pithartova slova „slyším trávu růst“, tedy jeho ochránčovské gesto nad komunisty. Žádný historik se bohužel doposud nepustil do hodnocení vlivu tohoto jeho projevu na další vývoj a přežití místních komunistických bratrstev, kterým jako by tehdy narostla opětovně křídla.

Už žádný historik také nikdy nedohledá a nepopíše, kolik finančních darů z tuzemska a hlavně cizozemska, a to mnohdy nemalých, bez řádné evidence zmizelo ve věru „sametové revoluce“.

Třetí vzpomínka

Třetí vzpomínka patří kupodivu opomíjené postavě Petra Kučery, který pod povrchem velmi obratně manipu-

loval Občanským fórem a dodnes si vybavuji svůj nevěřící údiv, kdy se nás pár „starých kooptovaných mazáků“ vrátilo po volbách v roce 1990 do Federálního shromáždění a zjistilo, že veškeré funkce do posledního místopředsedy posledního podvýboru už tandem Kučera – Jičínský obsadil svými kamarády, vesměs samozřejmě levicově smýšlejícími. Pocit nevíry a bezmoci byl tehdy značný a trvalo to měsíce a měsíce, než se nám, pravičákům, podařilo ustavit „Meziparlamentní klub demokratické pravice“.

Také úloha prezidenta Václava Havla v tehdejší převaze levičáků, osmašedesátníků a hledačů třetích cest, čeká na své důkladné historické zpracování.

Sem by patřila i vzpomínka na lýtý boj Tomáše Hradílka a nás severomoraváků za jmenování Václava Klause ministrem financí, který – ač triumfální severomoravský vítěz voleb roku 1990 – měl být z vlády odsunut do jakési bankovní pozice. Jména jeho odpůrců byla by jen opakovaním jmen zde již zmíněných...

Čtvrtá vzpomínka

Čtvrtá vzpomínka patří už počátku závěrečné fáze Občanského fóra, v níž se každodenně projevoval trvale narůstající ideový i perso-

nální rozpor mezi tehdejšími vedením OF a jeho příznivci a aktivisty v regionech. Na jednom sezení koordinačního výboru jsem si vzal slovo a pronesl jsem krátký příspěvek, jehož hlavním sdělením bylo, že systém, ke kterému chce většina příznivců a aktivistů OF (na rozdíl od hledačů všemožných třetích cest) směřovat, je systém, kterému se prostě a jednoduše říká kapitalismus. Potlesk většiny účastníků a zcela konsternované a nesouhlasné pohledy pánů Pitharta, Burešové, Rychetského, Jičínského, Palouše a dalších, hovořily za vše.

Pátá vzpomínka

Odrůzlosti tehdejšího vedení OF od nálad a dění v regionech patří vzpomínka pátá, a to vzpomínka na absolutně nechápavé pohledy výše jmenovaných a dalších, po drtivém vítězství Václava Klause v předsednických volbách. Tak dokonale nepřipravenou a překvapenou skupinku jsem od té doby neviděl. A také skupinku, která to Václavu Klausovi do smrti neodpustí.

Je pak opět na štouravých historících, aby zjistili, kolik ze to plakátů s novým předsedou OF Paloušem leželo vytištěno ve sklepích Špalíčku. Ale to už spíše patří k historikům z „Nových pověstí českých“... ■

Předplatné na rok 2011

Předplatné zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného činí 660 Kč.

Sponzorské předplatné je od 1000 Kč.

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

Více o předplatném na:

www.cep.in.cz

Poznámky k české a srbské transformaci*

Václav Klaus

Dnešní návštěva v Bělehradě mi dává dobrou příležitost poděkovat za to, že jste mne zvolili zahraničním členem Srbské akademie věd a umění. Moc si toho vážím a neříkám to z pouhé zdvořilosti. Už jsem dostal řadu domácích i zahraničních cen, ale toto ocenění je jiné. Částečně proto, že je ze země, které si – stejně jako mnoho mých spoluobčanů – dlouhodobě velmi vážím, částečně proto, že jsem svou profesionální kariéru zahájil jako vědecký pracovník Československé akademie věd a díky z toho plynoucí nostalgii beru Akademii věd jako instituci velmi vážně.

Jugoslávský model

Komunismus mi bohužel neumožnil, abych tam zůstal pracovat dostatečně dlouho. Koncem 60. let – po tragických událostech srpna 1968, které, a to si pamatuji velmi dobře, Vaše země velmi hlasitě kritizovala a my jsme jí za to byli vděční – jsem byl z Ekonomického ústavu ČSAV vyhozen s označením „vůdce nemarxistických ekonomů“. Titul to byl lichotivý, ale následujících dvacet let mi neulehčil.

Nikdy jsem nebyl přítelem třetích cest.

Vždy jsem považoval jugoslávský politický, sociální a ekonomický systém za věc hodnou pozornosti. A to i přesto, že jsem nikdy nebyl přítelem třetích cest. Vždy jsem preferoval „první cestu“, tedy zavedení normálního kapitalistického systému s parlamentní demokracií, založenou na ideologicky jasně vymezených politických

stranách, a tržní ekonomiku, jak jsem vždy dodával „bez alternativ“. Když si někteří čeští reformátoři v 60. letech hráli s myšlenkou rad pracujících, psal jsem vůči tomu nesouhlasné články.

Přesto jsem tuto doktrínu považoval za zajímavý koncept. Jeho originální a zcela unikátní uvedení v život ve Vaší zemi určitě pomohlo vytvořit daleko decentralizovanější, efektivnější a demokratičtější společnost (a ekonomiku), než tomu bylo v jakékoli komunistické zemi sovětského typu. Věděl jsem také, že standardní ekonomové nepochybují o tom, že firma založená na radách pracujících funguje méně efektivně než firma maximalizující zisk. Rané teoretické práce Benjamina Warda „*The Firm in Illyria*“ z roku 1958 a Evseje Domara „*The Soviet Collective Farm as a Producer Co-operative*“ z roku 1966 byly v tomto směru zcela přesvědčivé. V druhé polovině 60. let jsme je v Praze intenzivně diskutovali.

Po pádu komunismu, ale spoň mluvíme-li o České republice, bylo naší ambicí vybudovat standardní parlamentní demokracii a tržní ekonomiku bez experimentování s utopickými fantaziemi, které nám vnucovali naši vlastní, ale i někteří zahraniční poradci (nebo rádooby poradci). Odvážuji se říci, že jsem sehrál jistou roli v propagaci tohoto přístupu, zatímco odpůrci vůči němu se shromažďovali kolem mého předchůdce v prezidentské funkci Václava Havla. Zdá se, že jsme si své postoje oba udrželi do dneška.

Způsoby transformace

Na počátku 90. let jsem neměl dostatečnou možnost sledovat politickou či akademickou diskusi v Jugoslávii. Vím, že byla značně znesnad-

něna velmi nepřátelským rozpadem Vaší země a následnou tragickou válkou, kterou jsem však od počátku považoval za zcela dezinterpretovanou jak v mezinárodní politice, tak v médiích. Nebyl jsem proto dostatečně seznámen s Vaší tehdejší diskusí na transformační témata, abych použil naší terminologii: kam jít; a jak se tam dostat?

Přesto jsem si i tehdy kladl otázku nakolik Vám politický, sociální a ekonomický systém, který jste měli v minulosti, v následném transformačním úkolu pomohl a nakolik byl spíše zátěží. Nechci předstírat, že mám na tuto otázku autoritativní odpověď, ale inklinuji k závěru, že pomocí nebyl. Mám pro to několik důvodů.

V České republice prakticky nikdo, resp. nikdo politicky relevantní neobhajoval starý systém, a proto bylo jeho

co nejradičtější opuštění považováno za předpoklad jakékoli úspěšné cesty vpřed. Opět, nemám dostatečné znalosti, ale nejsem si jist, že ve Vaší zemi v tomto ohledu existovala stejná rezolutnost, což je tvrzení odvážné.

V Československu byl komunistický systém chápán jako něco, co nám bylo unuceno Sovětským soazem.

U nás mluvíme o revoluci, i když o revoluci sametové. Češi ji za revoluci, za radikální a zcela fundamentální systémovou změnu považují. Možná, že jsem neposlouchal dostatečně pozorně, ale termín *jugoslávská nebo srbská revoluce* si nevybavuji. Tento rozdíl může mít svůj význam.

V Československu byl komunistický systém chápán jako něco, co nám bylo vnu-

NOVINKA

CEP nabízí sborník č. 87/2011 „**Karel Kramář – 150 let od narození**“, do něhož přispěli **Robert Kvaček, Jana Čechurová, Stanislav Balík, Martina Lustigová, Petr Zidek, Jindřich Dejmek, Lukáš Petřík, Ladislav Mrklas a Jan Kopal**. V přílohách čtenář najde Kramářův projev v Národním shromáždění z 14.11.1918, projev v Poslanecké sněmovně z 10.2.1931 a závěrečnou kapitolu Kramářovy knihy „Ruská krize“ (1921). Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 100 Kč, 165 stran.

objednávky na www.cepin.cz

*) Přednáška v Akademii věd a umění, Bělehrad, Republika Srbsko, 20. ledna 2011.

ceno Sovětským svazem. Považovali jsme se za sovětský satelit, který byl uměle izolován od svobodného světa, což jsme chtěli změnit. Nechtěli jsme být jakýmsi mostem mezi Východem a Západem. Vaše situace byla jiná. Komunismus do Vaší země nepřišel z vnějšku. Ve světě rozděleném na dva konkurující si bloky byla Jugoslávie považována za jistý příklad nezávislého vývoje. Měla vysoký mezinárodní statut a byla zakládajícím členem a významným představitelem Hnutí nezávislých zemí. To bylo dlouhou dobu výhodou, ale když studená válka skončila a komunistický blok se rozpadl, ukázalo se to být výhodné méně. Následná orientace zahraniční politiky nebyla o nic snazší.

Privatizovat státem vlastněné firmy je – alespoň koncepčně – v podstatě snadné.

Důležitým prvkem procesu transformace je privatizace. Privatizovat státem vlastněné firmy je – alespoň koncepčně – v podstatě snadné. Z vlastní zkušenosti vím, že bylo daleko těžší udělat něco s našimi zemědělskými družstvy, která

byla vlastně jednou z variant firem typu rad pracujících. My jsme rychle privatizovali firmy státní, ale měli jsme potíže s družstvy, protože ta nebylo možné privatizovat. Jejich transformace do formy tzv. „družstev vlastníků“ příliš úspěšná nebyla. Proto si kladu otázku, nakolik i tento problém ovlivnil transformaci Vaší země.

Evropská realita

Osud obou našich zemí je dnes významně ovlivňován vývojem v Evropě. Plně chápou srbské ambice stát se co nejdříve členem Evropské unie. Připomínám, že Česká republika tuto Vaši ambici podporuje. Nepochybuji o tom, že dříve nebo později do tohoto „klubu“ budete přijati. Naše zkušenost však říká, že se jak požadavky Evropské unie na své budoucí členy, tak samotný politický, sociální a ekonomický systém Evropské unie odlišují od vize společnosti, o kterou jsme na počátku 90. let usilovali. Chtěli jsme demokracii a dostáváme rostoucí demokratický deficit. Po desetiletích žití v proletářském internacionalismu a ve vládnutí z Moskvy jsme chtěli národní suverenitu, ale dostali jsme vládnutí z Bruselu. Chtěli jsme tržní ekonomii

ku a trhy bez přívlastků, ale dostáváme „sociálně a environmentálně deformovanou tržní ekonomiku“. To vedlo k tomu, že jsme udělali obrat o 180 stupňů. V první postkomunistické dekádě jsme šli jedním směrem, ve druhém směrem opačným. Pro některé z nás to je hlubokou deziluzí.

Obávám se, že Evropa zapomněla na to, co bylo důvodem její staletí trvající výjimečnosti.

Obávám se, že Evropa zapomněla na to, co bylo důvodem její staletí trvající výjimečnosti. Lidé, kteří v ní žijí, nedoceňují, že – částečně vědomě a částečně díky své nedbalosti – tuto výjimečnost likvidují. Evropa byla založena na svobodě a demokracii, na respektu k její různorodosti (a to i v systémovém slova smyslu), na křesťanském pohledu na lidský život a lidské chování, na pochopení, že musí mít více rozhodovacích center (nikoli jednu imperiální metropoli), na uvědomění si, že musí existovat pevný vztah mezi výkonem a odměnou, atd. Tyto a mnoho dalších „evropských“ charakteristik procházely po staletí evolučním

vývojem. Nebyly výsledkem žádného autoritativního projektu. Byla to evoluce spontánní, typická pro jakýkoliv komplexní systém.

Přirozená evoluce v Evropě byla přerušena.

Tato evoluce byla přerušena. Začalo to Velkou francouzskou revolucí, kdy se zrodila lidská práva (i když jsou to více nároky než práva). Pokračovalo to Velkou říjnovou revolucí, která zlikvidovala svobodu, demokracii a tržní ekonomiku a v mnoha ohledech podobnou „revolucí“ Hitlerova nacismu. Ve stínu těchto „velkých“ revolucí pokračovalo postupně, ne snadno viditelné „drolení“ Evropy. Nyní, na základě nových, módních „ismů“. Považuji to za vážný problém, kterému bychom se jak v České republice, tak v Srbsku měli věnovat, kterému by se měli věnovat akademici i obyčejní lidé, politici i jejich voliči. Doufám, že bude Srbsko v evropském hledání východiska z této situace důležitým partnerem.

Překlad z angličtiny.

Publikováno v deníku Právo dne 21. ledna 2010.

Nakladatelství C. H. Beck

MILANA OTRUSINOVÁ, DANA KUBÍČKOVÁ

Finanční hospodaření municipálních účetních jednotek

Po novele zákona
o účetnictví

Brožované, obj. č. BP 98
ISBN 978-80-7400-342-4

Publikaci lze objednat s 5% slevou v e-shopu na adrese www.beck.cz, nebo písemně na adrese: Nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1, tel.: 225 993 959, fax: 225 993 920, e-mail: beck@beck.cz

- ✓ Vymezení subjektů veřejného sektoru
- ✓ Zásady finančního řízení a hospodaření ve veřejném sektoru
- ✓ Reforma účetnictví v oblasti veřejných financí
- ✓ Změny v účetním výkaznictví a nové účetní metody vyplývající z účetní reformy
- ✓ Finanční analýza a její možnosti v municipálních jednotkách
- ✓ Cash flow a jeho řízení v municipálních firmách
- ✓ Řízení nákladů v municipální sféře
- ✓ Příloha 1. Směrná účtová osnova
- ✓ Příloha 2. Převodový můstek
- ✓ Rejstřík

Dvojí duch roku 1968

Milan Kundera v *Neue Zürcher Zeitung* vzpomíná na Pražské jaro

Milan Kundera spolu s Bohumilem Hrabalem a Josefem Škvoreckým patří k velkým postavám české poválečné literatury. Proto stojí za povšimnutí, když známé švýcarské noviny otisknou Kunderovu esej. Stalo se tak v článku „Dvojí duch roku 1968“ (*Neue Zürcher Zeitung*, čtení na neděli, 29. 1. 2011). Článek, který je úryvkem z poslední Kunderovy knihy „Setkání“, by rozhodně neměl zapadnout.

Zlatá šedesátá

Když Milan Kundera v září 1968, traumatizován tragédií ruské invaze do Československa, mohl trávit několik dní v Paříži, byli tam rovněž Josef a Zdena Škvorečtí. Kundera si vzpomíná na obraz mladého muže, který jim agresivně přednášel: „Co vlastně čekáte, vy Češi? Vzpomínáte na socialismus se zármutkem?“ Na pozadí této události srovnává Kundera pařížský máj 1968 a pražské jaro 1968.

„Pařížský máj 1968 byl neočekávaná exploze. Pražské jaro bylo závěrem dlouhého procesu, který byl zakořeněn v šoku stalinistické hrůzovlády,“ píše Kundera. „Pařížský máj, který vznikl v první řadě z iniciativy mladých

Francouzů, byl nesen revolučním nadšením. Pražské jaro bylo inspirováno post-revoluční skepsí dospělých. Pařížské jaro bylo radostným protestem proti evropské kultuře, která byla vnímána jako nudná, oficiální, zkorinatělá. Pražské jaro bylo apoteózou kultury, která byla dlouho udušená pod ideologickou hloupostí.“

Český národ se podle Kundery zrodil nikoli díky vojenským dobyvatelům, nýbrž díky své literatuře.

Pařížské jaro se podle Kundery vyznačovalo svým internacionalismem. Pražské jaro chtělo vrátit malému národu svou svébytnost a nezávislost. Prostřednictvím „záračné náhody“ se tato dvě asynchronní jara, která pochází z odlišných historických dob, potkala na „pítevním stole“ stejného roku.

„Ach, milovaná šedesátá léta. Tehdy jsem si rád řekl cynicky: ideální politický režim je diktatura v úpadku; utlačovatelský aparát funguje stále nedostatečněji, ale je stále tady, aby povzbuzoval kritický a ironický duch,“ komentuje vtipně Kundera. Kritický duch působil nakaž-

livě dokonce i na ústřední výbor, který v lednu 1968 zvolil za předsedu neznámého Alexandra Dubčeka.

„Začalo Pražské jaro. Země se vesele zřekla životního stylu, který vnucovalo Rusko. Všechny společenské organizace, sdružení a spolky, které byly původně určeny k tomu provádět vůli strany, se staly nezávislé a proměnily se do neočekávaných nástrojů neočekávané demokracie.“ Kundera neví, jaké perspektivy měl tento systém: v tehdejší geopolitické situaci jistě žádné, ale v jiné? Kdo ví. V každém případě se tato jedna sekunda, v které existoval tento systém, stala jedinečnou.

Starý exil

V „Miráklu“ (dokončeném v roce 1970) vypráví Josef Škvorecký tuto celou epochu mezi léty 1948 a 1968. Překvapivé je, že svůj skeptický pohled zaujímá nejen na hloupost moci, ale rovněž na protestující a jejich afektované chování, které se rozvíjelo na scéně jara. „Proto byla tato kniha po katastrofě invaze nejen zakázána, jako ostatní knihy Škvoreckého, ale byla neoblíbená rovněž u opozičníků, kteří – nakaženi virem moralismu – netolerovali nepohodlnou svobodu názoru,

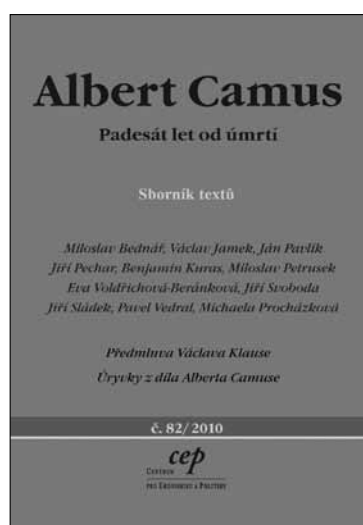
nepohodlnou svobodu ironie,“ naráží Kundera na bývalé disidenty.

„Když jsem já a Škvorečtí v září 1968 v Paříži diskutovali s francouzskými přáteli o našich dvou jarech, nebyli jsme zbaveni starostí: já jsem myslel na svůj těžký návrat do Prahy, oni na těžkou emigraci do Toronta. Josefova vášně pro americkou literaturu a jazz jim ulehčil tuto volbu. Ač kosmopolitní Škvorečtí byli, byli rovněž patrioti. Dnes, kdy mají slovo gleichšaltovači Evropy, by se řeklo místo ‚patrioti‘ opovržlivě ‚nacionalisté‘,“ podotýká Kundera.

Český národ se podle Milana Kundery zrodil nikoli díky vojenským dobyvatelům, nýbrž díky své literatuře. Škvorečtí vydávali spisy na vlastní náklad a vlastní oběti. „Nezapomenu na ně. Žil jsem v Paříži a srdcem mé vlasti bylo pro mne Toronto. Po ukončení ruské okupace už neexistoval důvod vydávat české knihy v zahraničí. Od té doby navštěvují Zdena a Josef čas od času Prahu, vrací se ale opět znovu do své vlasti. Do vlasti svého starého exilu,“ uzavírá Kundera v *Neue Zürcher Zeitung*.

Z němčiny vybral a přeložil Marek Loužek.

NABÍZÍME

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník číslo 82/2010 „**Albert Camus – padesát let od úmrtí**“, do něhož přispěli **Miloslav Bednář, Václav Jamek, Ján Pavlík, Jiří Pechar, Benjamin Kuras, Miloslav Petrušek, Eva Voldřichová-Beránková, Jiří Svoboda, Jiří Sládek, Pavel Vedral a Michaela Procházková**. V přílohách jsou úryvky z díla Alberta Camuse. Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 70 Kč, 142 stran.

CEP nabízí sborník „**Padesát let od smrti José Ortegy y Gasset**“, do něhož přispěli **Josef Forbelský, Anna Housková, Jiří Pechar, Robert Statham, Pavel Štěpánek, Jiří Vaněk, Hana Kloubová a Marek Loužek** (editor sborníku). Do příloh jsou zařazeny výňatky z díla José Ortegy y Gasset (ze *Vzpourey davů* a *Úkolu naší doby*) a recenze „*Vzpourey davů*“ od **Karla Čapka**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 70 Kč, 122 stran.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Ronald Reagan at 100

Ve čtvrtek 3. února uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Ronald Reagan at 100“, na němž vystoupil s přednáškou výkonný editor Radia Svobodná Evropa a bývalý poradce Margaret Thatcherové **John O'Sullivan**. John O'Sullivan byl šéfredaktorem listů National Review, The National Interest, Policy Review, redaktorem New York Post, londýnských Times a Daily Telegraph. V současnosti žije v Praze. Akci moderoval prezident **Václav Klaus**.

Ronald Reagan je podle O'Sullivana právem považován za velkého muže. Jeho politická partnerka Margaret Thatcherová o něm prohlásila, že je „člověkem, který zvítězil ve studené válce bez jediného výstřelu“. Reagan rovněž ozdravil americkou ekonomiku poté, co zápasila se stagflací. Oživil ducha a sebedůvěru Ameriky. Reagan udělal víc, než jen oživil americký sen. Přimo jej ztělesňoval.

Ronald Reagan se narodil v malém městě Tampico, ve státě Illinois, chudým rodičům. Do svých třiceti let se stal hollywoodskou hvězdou, a zdaleka to nebyly jen béčkové filmy. Do politiky vstoupil ve 44 letech, když byl zvolen guvernérem největšího státu USA – Kalifornie. Jen patnáct let poté byl zvolen čtyřicátým prezidentem Spojených států amerických.

Mediální elity zprvu neměly Reagana příliš v lásce. Postupem však došlo ke změně, k čemuž přispěly jednak atentát na něj, jednak revoluce v roce 1989. Atentát, který Reagan přežil, byl proveden pouhé tři měsíce poté, co vstoupil do úřadu prezidenta. Dokonce i ti, kdo nenáviděli Ronalda Regana, jej v jistém smyslu začali mít rádi. Jak pro nesl jeho lékař, který byl demokrat: „Dnes jsme, pane prezidente, všichni republikáni.“

Druhý moment, který při-

nesl změnu Reaganova obrazu, byly sametové a další revoluce v roce 1989. Tyto historické události byly vyvrcholením série událostí v poslední fázi studené války – podpora Solidarity v Polsku, Reaganův vojenský program včetně „hvězdných válek“, politická porážka „mírového hnutí“ v západní Evropě, instalace amerických raket, summitu v Ženevě a Reykjavíku apod.

Všechny tyto události odhalily vítězství Západu nad sovětským komunismem a současně vítězství Reaganovy strategie ve studené válce nad diplomatickými strategiemi jeho politických oponentů a mediálních kritiků. Politické spory se jen zřídka rozhodují podle intelektuálních zásluh, některé z nich pokračují stále. Někdy však události v reálném světě nás přesvědčí, že jedna strana sporu má pravdu a druhá nikoli.

Když padly komunistické režimy ve střední a východní Evropě, když byly nahrazeny demokracií a tržní ekonomikou, když Jelcin rozpustil Sovětský svaz, tyto události přesvědčily masu lidí, že Reagan měl pravdu a jeho kritici se mýlili. Ačkoli hvězdné války, oživení americké ekonomiky a západního kapitalismu či vysílání Svobodné Evropy hrály určitou roli, když všechny tyto pomocné faktory byly politikami jednoho muže, právě on se jeví být hlavní příčinou rozpadu východního bloku.

Komunismus byl podle Reagana jakási forma šílenství, dočasná úchylnka, která jednoho dne zmizí, poněvadž je v protikladu k lidské povaze. Reagan nahlížel na politiku uvolňování jako na politiku, jež dává Sovětskému svazu nezasloužené uznání, morálně ho pomáhá podporovat, oslabuje odpor antisovětských disidentů, a dokonce propůjčuje věrnost před-

stavě, že USA a SSSR jsou víceméně stejné supervelmoci.

Když Reagan v roce 1982 v projevu k britskému parlamentu ve Westminsteru předpověděl, že komunismus je odsouzen zakrátko odejít na „sметиště dějin“, či když roku 1983 v projevu k Národnímu sdružení evangelikálů označil Sovětský svaz za „říši zla“, připadalo to konvenčním diplomatům jako nesmyslné provokace bez konstruktivního cíle. Dnes víme, že tyto projevy měly důležitý vliv na oslabení sovětské morálky.

Reagan bránil poválečnou americkou zahraniční politiku, protože byla záštitou proti komunismu, americký systém volného trhu, protože byl produktivnější než vládní regulace, a americké tradiční hodnoty, protože byly slušnější a realističtější než hodnoty kontrakultury. Když se Reaganova politika plně rozvinula, představovala posílení a povzbuzení „porobených národů“ sovětského bloku.

Ronald Reagan miloval psaní článků a sloupků pro noviny a rádio. Typický Reaganův článek nebyl stranický, ani dokonce explicitně konzervativní. Téměř nikdy neútočil na Jimmy Cartera a další demokraty a zřídka je vůbec zmínil. Když si vybral téma, například kontrolu zbrojení, přinesl určité informace o Carterových návrzích v debatě o smlouvě SALT, přinesl důkazy nebo svědectví, že tyto návrhy byly chybné a nakonec dospěl k širšímu závěru.

Reaganův jazyk byl jednoduchý a přímý. Stejně jako jeho argumenty, které nebyly nikdy nepřiměřené nebo polovičaté. Když byly Reaganovy sloupky souborně publikovány (čtvrt století poté, co byly napsány), byly zjevním pro celou americkou intelektuální třídu. Reagan byl mistrem v rozpadu sovětského komunismu, vytvářel

k celému představení vlastní libreto.

Reaganova politika volného trhu, včetně deregulace, byla nejen úspěšná v obecném smyslu, ale vytvořila dokonce úplně nová odvětví a vskutku novou formu informačního kapitalismu. Tyto politiky prostřednictvím privatizační revoluce, omezení obchodních bariér a moc příkladu, osvobodily miliardy lidí třetího světa z chudoby. Finanční spekulant George Soros se mýlil, když Reagana a Thatcherovou obvinil z „tržního fundamentalismu“.

Ronald Reagan prováděl zdravou hospodářskou politiku. Snížením daní povzbudil hospodářský růst, na počátku 80. let porazil inflaci tím, že podpořil guvernéra Federálního rezervního systému Paula Volckera v jeho zpřísnění měnové politiky. Volcker (který byl demokrat) vždy oceňoval Reagana za to, že si uvědomoval význam nízké inflace pro ekonomiku.

Prezident Václav Klaus přiznal, že Ronald Reagan a Margaret Thatcherová znamenaly ohromnou pomoc při svrhávání komunismu. Otázka, zda k rozpadu východního bloku přispěly faktory vnitřní nebo vnější, je pro podrobnější diskusi. Pro Klause byl u Reagana vždy daleko důležitější jeho přínos pro vnitřní politiku USA, jak změnil ekonomické, politické a kulturní klima.

John O'Sullivan ukázal, že Reagan byl idealista ve volbě cílů, byl tvrdý při jejich obraně a pružný v tom, jak jich dosáhnout. Jestliže měli západní levičáci při pohledu na SSSR klapky na očích, byla to intelektuální neschopnost. Když si nedokázali všimnout, jak jejich vlastní (a asijské) ekonomiky transformovala reaganomika a thatcherismus, byla to rána, kterou si zasadili sami a která byla osudná.

Marek Loužek

RECENZE – RAGHURAM G. RAJAN: ZLOMOVÉ LINIE

Martin Slaný
poradce prezidenta republiky

Během posledních dvou let vyšlo množství publikací, které se dotýkají proběhnuvší finanční a ekonomické krize. Opomineme-li „progresivní“ ekonomy, nachází se konsensuální vysvětlení ekonomů (nikoli politiků) v příliš uvolněné měnové politice Fedu a nezodpovědných stimulech na trhu bydlení a půjček americkou vládou. Je to i dlouhodobě prezentovaný názor ekonomů spojených s CEPem. Přední ekonom Chicagské univerzity Raghuram G. Rajan ve své knize *„Zlomové linie: kterak skryté trhliny stále ohrožují světovou ekonomiku“* (Princeton University Press, květen 2010) jde v hledání příčin za horizont těchto skutečností a snaží se uchopit krizi v hlubším kontextu.

Rajan, který mezi léty 2003–2006 působil jako hlavní ekonom IMF, paradoxně nezahluje množstvím empirických výstupů, ale snaží se spíše popisným způsobem dobrat počátků krize a posléze vygenerovat, na chicagského ekonomu mnohdy překvapivá, doporučení. Příčiny krize vidí v kumulaci faktorů, které jsou výsledkem tlaků ve třech sférách: 1. v politické sféře, kterou nikoli náhodou staví na první místo, 2. v globální nerovnováze ve světovém obchodu a 3. v povaze současných finančních trhů.

Přílišná aktivita americké vlády na trhu bydlení, masivní podpora hypoték pro chudší obyvatele a dlouhodobě nízké úrokové sazby Fedu jsou hlavní faktory, respektive selhání americké hospodářské politiky. Co však bylo impulzem k aplikaci? Dle Rajana to je narůstající příjmová nerovnost v americké společnosti (například díky technologickým změnám) a stagnaci příjmů středních vrstev, slovy politické ekonomie – mediá-

nového voliče. Na změny posledních desetiletí nedokázal pružně reagovat trh práce, ani systém vzdělávání či dlouhodobé vládní politiky.

Potřebné reformy navíc přináší své úspěchy se značným zpožděním. Pro politiky mnohem svůdnějším a rychlejším opatřením, jak utišit své voliče, bylo usnadnit přístup k úvěrům a podpořit spotřebu. Dalším faktorem, který motivoval k větší míře intervencí, byla změna povahy hospodářského života. Zatímco výstup ekonomiky se v recesi počátku 90. let i tohoto milénia navrátil na předkrizovou úroveň poměrně rychle, generoval v porovnání s předcházejícími desetiletími jen velmi pozvolné oživení na trhu práce.

Přetrvávající nezaměstnanost společně se slabou sociální sítí vytvářela na politiky společenský tlak, aby masivně podpořili vytváření nových pracovních míst (růstem výdajů, poklesem daní či politikou levných peněz) bez ohledu na to, kdo a jak „účet“ za tato opatření v budoucnu zaplatí. „Každá běžná krize se stala z politické perspektivy velmi závažnou“ (s. 98). Příliš dlouho uvolněná měnová politika působila na nárůst rizikového chování finančního sektoru a vedla k vytvoření bubliny na trhu aktiv.

Další skupinu příčin je třeba hledat v růstu obchodní nerovnováhy, danou přílišnou exportní orientací rozvíjejících se ekonomik. Tyto země, poučeny finančními krizemi 80. a 90. let, hledaly zdroje jinde než ve financování z vyspělých zemí. Snahou bylo pokrýt svůj export z domácích úspor, snížením domácích investic, což vedlo ke změnám finančních toků ve světové ekonomice.

Třetí skupina příčin spo-

čívá v povaze současného finančního systému. Kromě nekompatibility mezi finančními trhy vyspělých a rozvíjejících se ekonomik shledává Rajan problém v poklesu averze k riziku, zejména pak v přijímání tzv. koncového rizika. Na finančních trzích je v krátkém období těžko k rozpoznání, zda transakce obchodníků generují skutečně vyšší výnos nebo jsou vyšší výnosy jen projevem nadměrného skrytého rizika. Náchylnost k rizikovému chování podpořily nejrůznější státní zásahy (nejen) na trhu finančních produktů a – byť implicitní, ale očekávané – garance státu. Ty významně oslabily motivace ke zvýšené obezřetnosti tržních účastníků, včetně samotných akcionářů.

Jaká jsou Rajanova doporučení? Varuje před líbivými radikálními opatřeními, která by nadále výrazně sevřela tržní systém. Ostatně, dle Rajana všechny finanční krize vždy měly své politické kořeny. Velmi kriticky se staví proti nejrůznějším garancím a půjčkám z veřejných prostředků. Další státní intervence by mohly jen naplnit očekávání a podporovat vyšší sklon k rizikovosti a nadále deformovat trh. Jako zcela nepodstatnou vidí další aktivitu státu na trhu s bydlením, stejně tak je potřeba opustit agresivní politiku levných peněz. Zejména však vyzývá ke strukturálním reformám, především vzdělávacího systému. Například navrhuje použití Friedmanových voucherů na vzdělání.

Na druhou stranu volá Rajan po větší roli státu v jiných oblastech, zejména sociálních: požaduje univerzální zdravotní pojištění ale i rozšíření podpor v nezaměstnanosti. Rajan se bohužel nevěnuje tomu, jak by tato opatření nadále oslabila flexibilitu trhu práce či systému vzdělávání, kterou sám kritizuje. Je rovněž těžko slučitelná jeho implicitní úvaha, že stát, kritizovaný samotným

Rajanem na špatnou makroekonomickou a strukturální politiku na některých trzích (finančním, trhu bydlení), by na jiném trhu – práce – měl být funkčním a efektivním regulátorem. Rajanova doporučení mnohdy až příliš politicky korektně balancují mezi státem a trhem. Je rovněž s podivem, že se Rajan jako bývalý ekonom IMF nevěnuje i dalším podstatným aspektům krize, třeba úloze dolaru jako dlouhodobé rezervní měny.

V závěru knihy se věnuje výhledu mezinárodní ekonomiky. Jako klíčové země vidí Čínu a Indii, které budou novými zdroji globální poptávky. Poněkud rozpačitě se vyjadřuje k reformování mezinárodních finančních institucí nebo dnes tak populárního globálního vládnutí. Aktivitu zemí G20 vidí jako slepou uličku, neboť „politika je vždy lokální: neexistuje žádné globální ekonomické voličstvo“ (s. 208). Dále ale nekonzistentně dodává, že organizace jako IMF či WTO by „měly mluvit ke světu za svět“ (s. 213), zejména přes ovlivňování veřejného mínění, které by vytvářelo tlak na politické elity k nutným reformám. To je již těžko akceptovatelná představa.

Přes mnohé výhrady je možné z knihy vycítit závěr: Nebýt dlouhodobé vládní manipulaci na nejrůznějších trzích, byla by to jen další běžná krize. Ač se Rajan téměř vůbec nevěnuje opatřením, která přijala americká vláda, je zřejmé, že jeho řešení nebude ve zvolené zvýšené regulaci finančních trhů ani v poptávkových stimulech, které stály u zrodu problémů. „Klasický“ chicagský ekonom z této publikace příliš cítit není a asi by Rajan jen těžko mohl dostat přídomek cepovský ekonom. Po záplavě radikálních postojů Stiglitze či Krugmana, kteří považují současný tržní systém za fundamentálně chybný, je však Rajanova kniha osvěžujícím a zajímavým čtením. ■